

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. М. Шепеленко, докторант, Українська інженерно-педагогічна академія, svitlana7388@gmail.com, ORCID: 0009-0006-3952-2035

Методологія дослідження. Під час проведення дослідження автором статті було застосовано наступні методи: структурно-функціональний – при виявленні ефекту взаємозалежності галузі промисловості як групи підприємств і економічної діяльності окремого підприємства, що входить до неї; групування – при створенні класифікації промислових підприємств України; індукції і дедукції, узагальнення та систематизації – при визначенні основних напрямів забезпечення енергоефективності на вітчизняних підприємствах та формулювання рекомендацій щодо заходів з підвищення рівня експортної орієнтованості промислових підприємств.

Результати. У статті виокремлено тенденції розвитку вітчизняних промислових підприємств, головною з яких є вплив на їхню діяльність трансформації бізнес-середовища. Визначено основні риси такої трансформації, а саме: модернізація та інновації, які стають домінуючими факторами, спрямованими на підвищення продуктивності та конкурентоспроможності підприємств; енергоефективність, експортна орієнтація та розвиток ІТ-технологій; підвищення значення управління ланцюгами постачання та логістикою для оптимізації виробництва. Продемонстровано, що забезпечення збалансованості між цими напрямками змін сприятиме створенню стійкого та інноваційного промислового сектору, здатного відповісти на виклики сучасності і забезпечити сталість розвитку української економіки.

Новизна. Автором доведено, що галузі промисловості здійснюють вплив на ефективність використання ресурсів у національній економіці (сировина, енергія та праця), що породжується прагненням підприємств керуватися принципами раціональності заради максимізації прибутку; на соціальне середовище через надання підтримки місцевим громадам у розвитку соціально-економічних ініціатив. Виявлено ефект взаємозалежності, за якого економічні, технологічні, соціальні та екологічні аспекти діяльності підприємств у межах певної галузі закладають умови успішності кожної окремо взятої фірми, що до неї належить.

Практична значущість. За даними проведеного аналізу визначено, що розвиток у промисловості має бути спрямований на підвищення ефективності, зменшення витрат та підвищення гнучкості виробничих систем. Це також сприяє впровадженню концепцій промислової революції (Industry 4.0) та створенню сучасних, інтелектуальних виробничих середовищ.

Ключові слова: промислові підприємства, галузі промисловості, тенденції розвитку, класифікація промислових підприємств, енергоефективність, стійкий розвиток, інноваційний промисловий сектор.

Постановка проблеми. Розвиток сучасних промислових підприємств відбувається у турбулентному середовищі, яке зумовлює постійні зміни та трансформаційні перебудови в їх діяльності. Промисловість в Україні визначається як основа для забезпечення економічного зростання, соціально-

економічного покращення та науково-технічного прогресу країни та суспільства в цілому. Промисловий сектор не лише виробляє матеріальні блага, а й відіграє стратегічну місію у розвитку та формуванні національної економічної самостійності.

Важливість промисловості проявляється у створенні робочих місць, забезпеченні виробництва та наданні продукції для внутрішнього споживання та експорту. Промисловий сектор є необхідною складовою для формування інноваційного середовища та забезпечення технологічного прогресу в усіх сферах економіки. Таким чином, промисловий сектор є стратегічним вектором у досягненні комплексного розвитку країни.

Виявлення актуальних тенденцій в розвитку вітчизняних промислових підприємств надасть можливість оцінити та спрогнозувати можливі кризові ситуації, визначити шляхи їх запобігання в практиці господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасному науковому просторі питання розвитку вітчизняних промислових підприємств є достатньо актуальним. Його досліджували такі науковці, як Бобиль В. В. та Дехтяр С. С. [1], Грозний І. С. [2], Коваленко Н. В. [3], Кривов'язюк, І. В. [4], Мариненко Н. Ю. [5], Мельник Л. М. [6], Прохорова В. В., Ус Ю. В., Обиденнова Т. С. [7], Райко Д. В. та Цейтлін Л. М. [8], Соколюк, Г. О. [9], Чобіток В. І. [10] та інші.

Дослідження актуальних тенденцій розвитку вітчизняних промислових підприємств є важливою складовою успішного управління та стратегічного планування в економічному середовищі країни.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є дослідження актуальних тенденцій розвитку вітчизняних промислових підприємств у сучасних турбулентних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток промисловості в Україні є важливим напрямком для економічного зростання країни. Україна має розвинену промисловість, яка охоплює різні сектори економіки і поєднує підприємства, які взаємовпливають одне на одне. Вітчизняні промислові підприємства виробляють товари та надають послуги, що задовольняють потреби внутрішнього та зовнішніх ринків. Промислові підприємства створюють значну кількість робочих місць, що сприяє зниженню рівня безробіття в країні.

Також промислові сектори є одними з

основних каталізаторів економічного зростання економіки країни. Вони створюють умови для залучення інвестицій, які сприяють розвитку інноваційно-креативних технологій, підвищенню рівня продуктивності праці, використанню прогресивних технологій та розширенню виробничих потужностей. Вітчизняні промислові підприємства є «двигунами» інновацій та науково-технологічного прогресу.

Основними галузями промисловості України є:

- металургійна промисловість (виробництво чорних та кольорових металів);
- хімічна та нафтохімічна промисловість (виробництво хімічних продуктів, рафінування нафти та виробництво нафтопродуктів тощо);
- машинобудування та металообробка (виробництво транспортних засобів, машинобудування, виробництво обладнання тощо);
- енергетика (виробництво електроенергії, експлуатація та розвиток електростанцій тощо);
- легка промисловість (виробництво текстилю та одягу);
- харчова промисловість (виробництво продуктів харчування, напоїв, кондитерських виробів тощо);
- ІТ та програмне забезпечення (розвиток інформаційних технологій, програмного забезпечення, аутсорсинг);
- лісова та деревообробна промисловість (деревообробка, виробництво меблів та ін.);
- фармацевтична промисловість (виробництво лікарських препаратів та медичних виробів тощо);
- агропромисловий комплекс (виробництво сільськогосподарської продукції тощо).

Також, існує достатня кількість ознак, що дозволяють класифікувати промислові підприємства з метою визначення їх місця в структурі промислового комплексу України (рис. 1).

Галузі промисловості впливають на ефективність використання ресурсів, таких як сировина, енергія та праця. Збалансоване та раціональне використання цих ресурсів може позитивно впливати на прибутковість

підприємств. Галузі промисловості мають також соціальний вплив на суспільство, надаючи підтримку місцевим громадам та розвитку соціально-економічних ініціатив. Загальний вплив галузей промисловості на на

ціональну економіку визначається економічними, технологічними, соціальними та екологічними аспектами, і успіх одного підприємства часто пов'язаний з успіхом галузі в цілому.

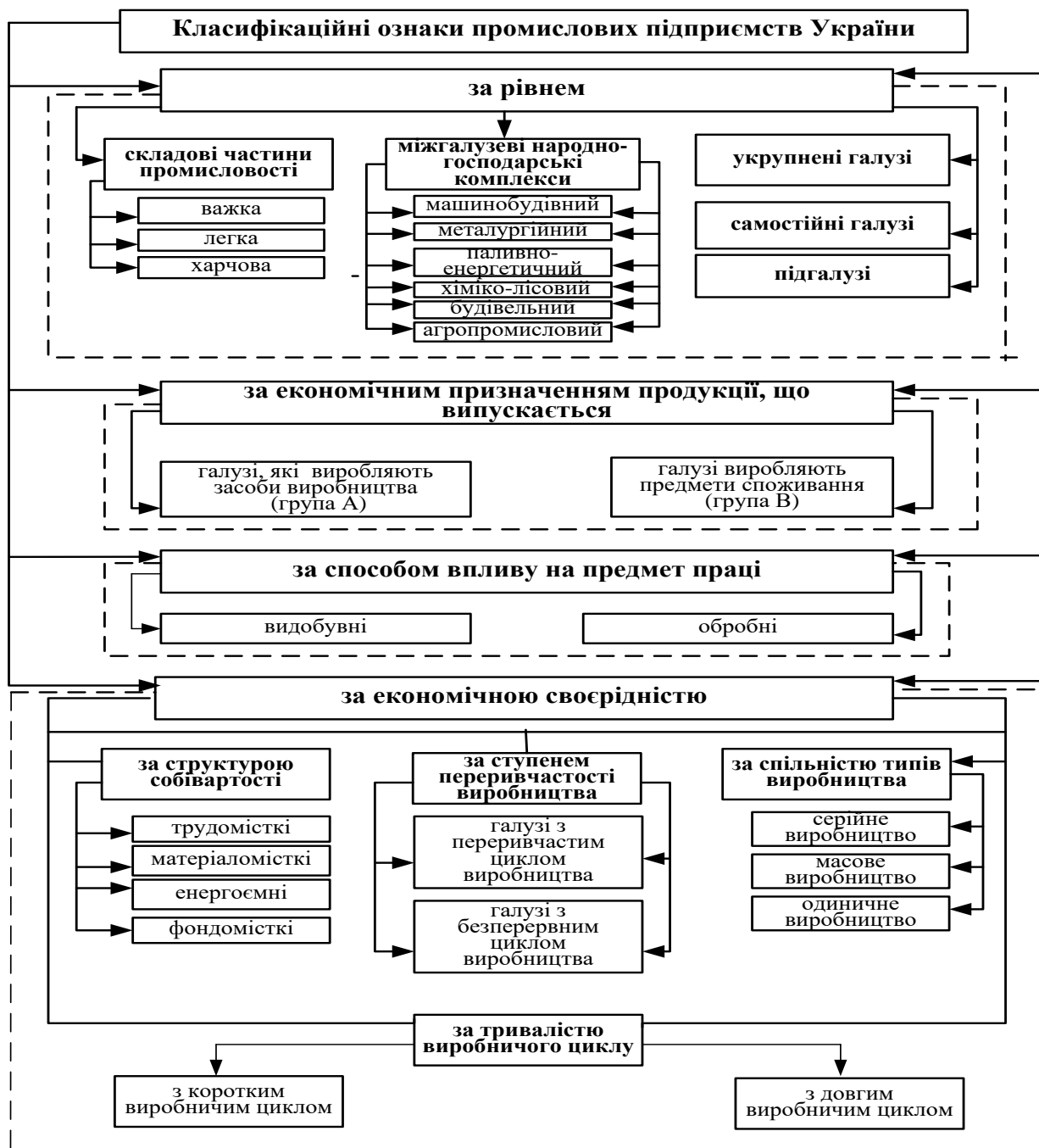

Рис. 1. Класифікаційні ознаки промислових підприємств України

Сьогодні, досліджуючи тенденції розвитку вітчизняних промислових підприємств, можна відзначити кілька напрямків, які впливають на їхній розвиток (рис.2).

Модернізація та інновації є ключовими елементами для підвищення конкурентоспроможності та стійкого розвитку вітчизняних промислових підприємств.

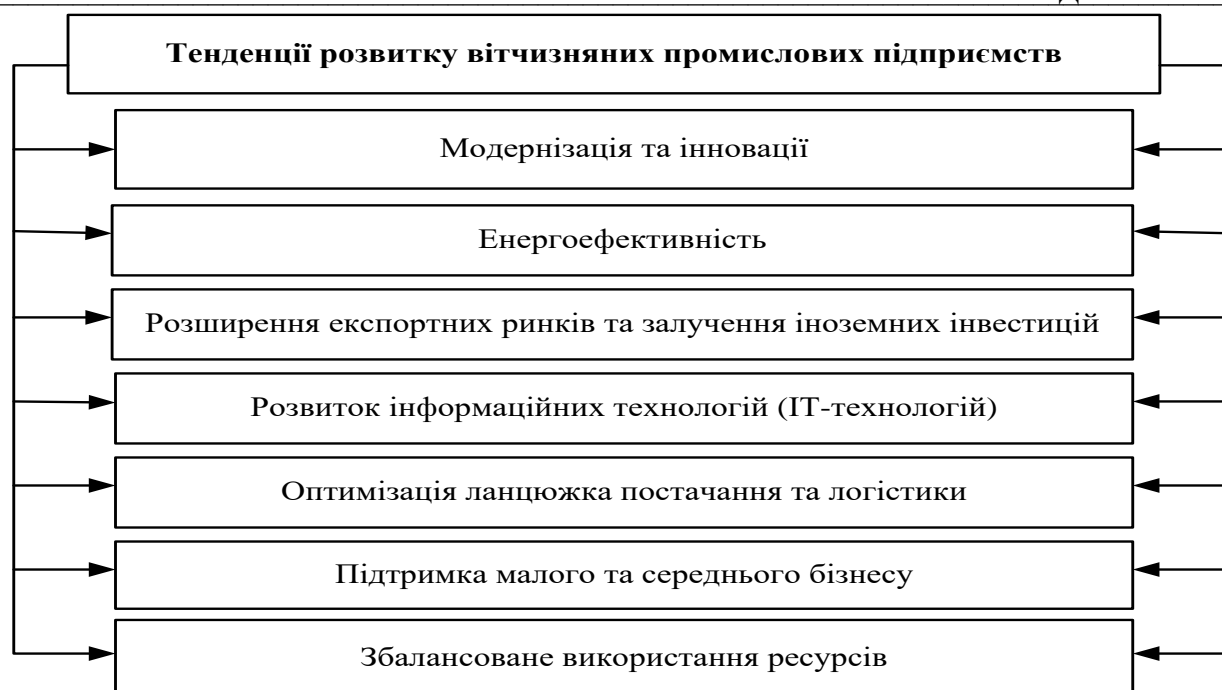

Рис. 2. Тенденції розвитку вітчизняних промислових підприємств

Промислові підприємства активно впроваджують передові технології виробництва, такі як автоматизація, роботизація, системи Інтернету речей та використання штучного інтелекту. Це дозволяє оптимізувати виробничі процеси, підвищити ефективність виробництва та знизити витрати.

Збільшується обсяг інвестицій у науково-дослідницьку роботу для створення нових продуктів, матеріалів та технологій. Розвиток власних інновацій є стратегічно важливим для забезпечення конкурентоспроможності на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Одним з актуальних напрямів розвитку вітчизняних промислових підприємств є створення сприятливого середовища для творчого мислення та інновацій, що може включати в себе внутрішні програми мотивації, конкурси інновацій, партнерства з науковими установами та державою.

В останні роки відмічається активне зростання використання цифрових технологій у виробничих процесах, таких як цифрове моделювання, аналітика даних, обробка великих обсягів інформації, що сприяє швидкому та точному прийняттю рішень.

Не останнім є встановлення партнерств зі створення стартапів, які займаються інноваційними технологіями, для впро-

вадження нових ідей та продуктів.

Актуальним завжди є процес навчання та розвиток персоналу для продукування та впровадження інноваційно-креативних технологій, що сприяє розвитку навичок самих працівників.

В цілому, модернізація та впровадження інновацій у вітчизняній промисловості направлені на забезпечення стійкого розвитку, адаптацію до глобальних тенденцій та підвищення ефективності виробництва.

У останні роки зростання уваги до питань енергоефективності та впровадження зелених технологій набирає обертів. Енергоефективність є важливою складовою для підвищення стійкості та конкурентоспроможності промислових підприємств.

Основні напрями забезпечення енергоефективності на вітчизняних підприємствах наведено на рис. 3.

Енергоефективність сприяє зменшенню енерговитрат, економії коштів та зменшенню впливу виробництва на довкілля. Це також робить підприємства менш залежними від коливань цін на енергію та підвищує їх конкурентоспроможність.

Експортна орієнтованість є стратегічним напрямком розвитку для багатьох промислових підприємств і країни в цілому. Це

Рис. 3. Основні напрями забезпечення енергоефективності на вітчизняних підприємствах

передбачає активну участь українських компаній у світових ринкових відносинах та максимізацію експортного потенціалу. Це можливо, завдяки реалізації таких заходів, які представлені на рис. 4.

Експортна орієнтованість дозволяє підприємствам розширювати географію свого бізнесу, знаходити нові ринки збуту та забезпечувати стаке фінансове зростання.

Ланцюг постачання та логістика відіграють важливу роль у розвитку промислових підприємств, забезпечуючи ефективний рух матеріалів та продукції від постачальників до кінцевих споживачів.

Ланцюги постачання та логістику на вітчизняних підприємствах необхідно опти-

мізувати за допомогою сучасних технологій та розробки стратегій управління, дозволяють підприємствам забезпечити швидку, ефективну та економічну поставку товарів на ринок, що є ключовим для успішного функціонування у глобальному бізнес-середовищі.

Збалансоване використання ресурсів у контексті промисловості вказує на стратегії та практики, спрямовані на збереження навколишнього середовища, раціональне використання ресурсів та зменшення негативного впливу виробництва на екосистеми, основними напрямками яких є:

зменшення викидів та забруднення (впровадження енергоефективних техноло-

гій та процесів для зменшення викидів CO₂ та споживання енергії, заміна токсичних матеріалів на менш шкідливі для навколишнього середовища або їх повторне використання);

управління водними ресурсами (зменшення обсягів водоспоживання через впровадження технологій збереження та переробки води, використання систем очищення стічних вод перед їхнім випуском у природу);

використання відновлюваних ресурсів

(заміна традиційних джерел енергії на відновлювані, такі як сонячна, вітрова чи гідроенергія; приведення до мінімуму використання необоротних матеріалів та сприяння розвитку циркулярної економіки);

відповідальне використання ґрунтів (запобігання виробництву на екологічно важливих територіях та впровадження заходів для збереження біорізноманіття, використання органічного сільського господарства та інших екологічно стійких методів обробітку ґрунту);

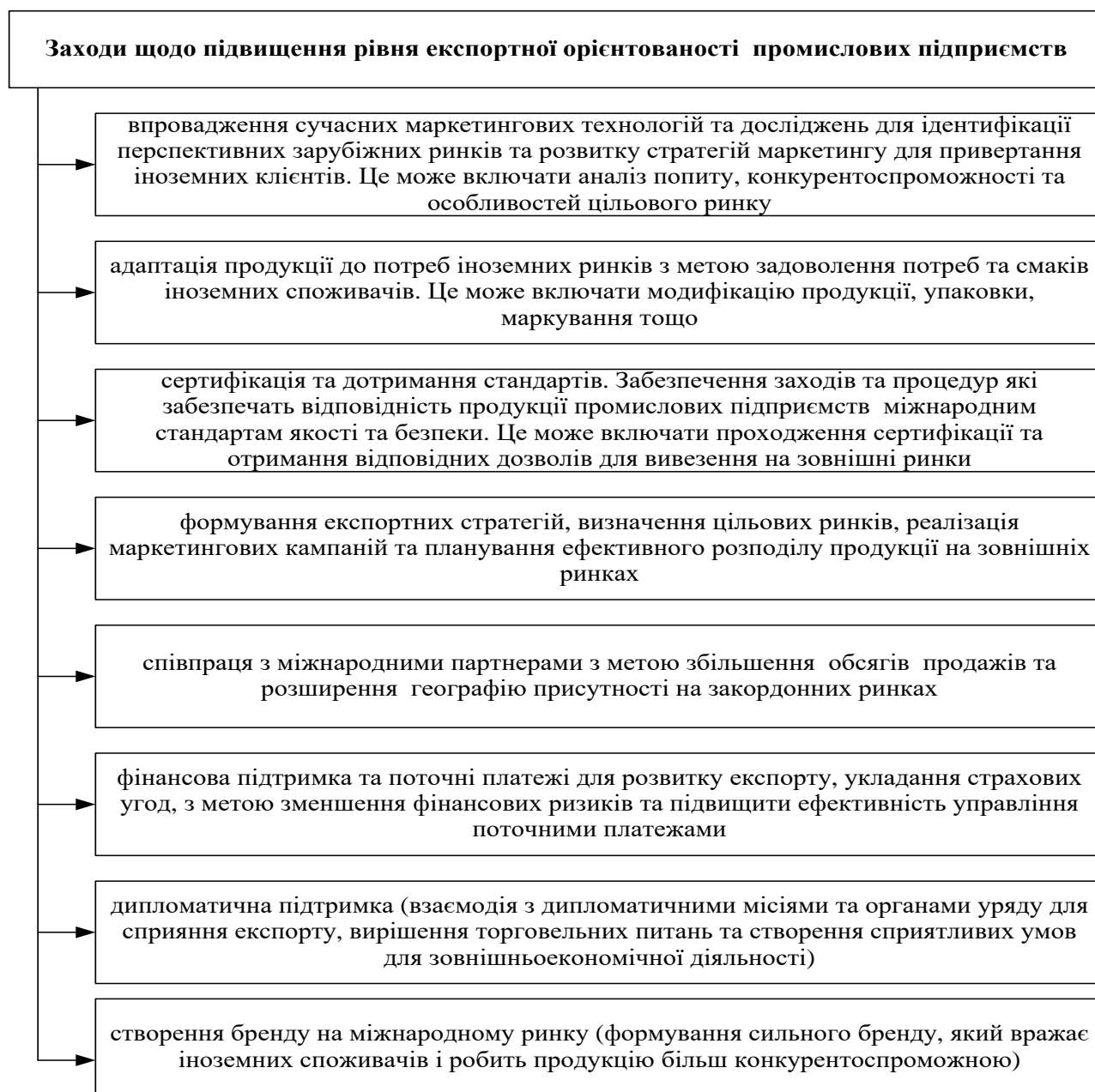

Рис. 4. Заходи щодо підвищення рівня експортної орієнтованості промислових підприємств

впровадження «зелених» технологій (використання та впровадження «зелених»

технологій та стандартів у виробничих процесах та продукції, розробка та впроваджен-

ня інноваційних технологій, спрямованих на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище):

екологічна сертифікація (отримання екологічних сертифікатів та стандартів для підтвердження дотримання екологічних норм та стандартів у виробництві);

залучення стейкхолдерів (взаємодія та співпраця з громадськістю, включаючи споживачів, неприбуткові організації та громадські організації для забезпечення транспарентності та взаєморозуміння);

оцінка екологічного впливу (проведення Lifeline – аналізу оцінок життєвого циклу продукції для визначення екологічного впливу від початку до кінця життєвого циклу).

Збалансоване використання ресурсів на промислових підприємствах допоможе зменшити екологічний вплив виробництва, сприятиме сталому використанню ресурсів та допоможе підприємствам адаптуватися до викликів сьогодення, пов'язаних із змінами клімату та іншими факторами.

Висновки. Тенденції розвитку вітчизняних промислових підприємств, свідчать про значне перетворення процесів в сучасному бізнес-середовищі. Модернізація та інновації стають домінуючими факторами, спрямованими на підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. Зростає увага до енергоефективності, експортної орієнтованості та розвитку ІТ-технологій. Підвищується значущість управління ланцюгами постачання та логістикою для оптимізації виробництва. Забезпечення балансу між цими напрямками сприятиме створенню стійкого та інноваційного промислового сектору, здатного впоратися з викликами сучасності та забезпечити сталість економіки.

Література

1. Бобиль В.В., Дехтяр С.С. Економічний розвиток промислових підприємств в умовах фінансової нестабільності: європейський досвід та українські реалії. *Ефективна економіка*. 2021. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8875>
2. Грозний І.С. Аналіз підходів до управління розвитком промислового підприємства. *Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища*. 2012. Вип. 224. Т. XIII. С. 51-57.
3. Коваленко Н.В. Управління розвитком промислових підприємств: теоретичний складник.

Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 6(74). С. 71-83.

4. Кривов'язюк І.В. Тенденції розвитку промислового комплексу України на початку III тисячоліття. *Економіка та держава: Міжнародний науково-практичний журнал*. 2012. № 12. С. 14-17

5. Мариненко Н.Ю. Тенденції розвитку промислових підприємств України в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2016. №1. URL: <https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4724>

6. Мельник Л.М. Забезпечення сталого розвитку машинобудівних підприємств засобами управління бізнес-процесами: теорія, методологія, практика : монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2018. 365 с.

7. Прохорова В.В., Ус Ю.В., Обиденнова Т.С. Управління структурними перетвореннями підприємств на основі ресурсно-функціонального підходу. Харків: Видавництво «Смуґаста типографія», 2016. 185 с.

8. Райко Д.В., Цейтлін Л.М. Чинники впливу на розвиток промислового підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 3. С. 149-159.

9. Соколюк Г.О. Структурно-динамічний аналіз розвитку підприємств промислового сектора економіки України. *Економічний простір*, 2020. № 156. С. 159-165.

10. Чобіток В.І. Стратегічно-цільовий комплекс інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 423-430.

References

1. Bobyl, V.V., & Dekhtiar, S.S. (2021). Ekonomichnyi rozvytok promyslovykh pidpriemstv v umovakh finansovoi nestabilnosti: yevropeyskyi dosvid ta ukraïnski realii. *Efektivna ekonomika*, (5). Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8875> DOI: [10.32702/2307-2105-2021.5.3](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.3)
2. Hroznyi, I.S. (2012). Analiz pidkhdov do upravlinnia rozvytkom promysloвого pidpriemstva. *Ekonomika pryrodokorystuvannia ta okhorony navkolyshnoho seredovyshecha*, Issue 224, T. XIII, 51-57.
3. Kovalenko, N.V. (2019). Upravlinnia rozvytkom promyslovykh pidpriemstv: teoretychnyi skladnyk. *Problemy systemnoho pidkhdou v ekonomitsi*, 6(74), 71-83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-6-35>
4. Kryvoviazuk, I.V. (2012). Tendentsii rozvytku promysloвого kompleksu Ukrainy na pochatku III tysiacholittia. *Ekonomika ta derzhava*, (12), 14-17.
5. Marynenko, N.Yu. (2016). Tendentsii rozvytku promyslovykh pidpriemstv Ukrainy v suchasnykh umovakh. *Efektivna ekonomika*, (1). Retrieved from <https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4724>
6. Melnyk, L.M. (2018). Zabezpechennia staloho rozvytku mashynobudivnykh pidpriemstv zasobamy upravlinnia biznes-protsesamy: teoriia, metodolohiia, praktyka. Ternopil: FOP Palianytsia V.A.
7. Prokhorova, V.V., Us, Yu.V., & Obydiennova, T.S. (2016). Upravlinnia strukturnymy

peretvorennyamy pidpriemstv na osnovi resursno-funktsionalnoho pidkhotu. Kharkiv: Vydavnytstvo «Smuhasta typhrafiia».

8. Raiko, D.V., & Tseitlin, L.M. (2015). Chynnyky vplyvu na rozvytok promyslovoho pidpriemstva. *Marketynh i menedzhment innovatsyi*, (3), 149-159.

9. Sokoliuk, H.O. (2020). Strukturno-dynamichnyi analiz rozvytku pidpriemstv

promyslovoho sektora ekonomiky Ukrainy. *Ekonomichnyi prostir*, (156), 159-165.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-29>

10. Chobitok, V.I. (2020). Stratehichno-tsilovyi kompleks intelektualizatsii upravlinnia kholistychnym rozvytkom promyslovykh pidpriemstv. *Biznes Inform*, (3), 423-430.

doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-423-430

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF DOMESTIC INDUSTRIAL ENTERPRISES

S. M. Shepelenko, Doctoral Student, Ukrainian Engineering Pedagogics Academy

Methods. During the research, the author of the article used the following methods: structural and functional – when identifying the effect of interdependence of the industry as a group of enterprises and the economic activity of an individual enterprise that is part of it; grouping – when creating a classification of industrial enterprises of Ukraine; induction and deduction, generalization and systematization – when determining the main directions of ensuring energy efficiency at domestic enterprises and formulating recommendations regarding measures to increase the level of export orientation of industrial enterprises.

Results. The article highlights the development trends of domestic industrial enterprises, the main of which is the influence of the transformation of the business environment on their activities. The main features of such a transformation are identified, namely: modernization and innovation, which become dominant factors aimed at increasing the productivity and competitiveness of enterprises; energy efficiency, export orientation and development of IT technologies; increasing the value of supply chain management and logistics to optimize production. It has been demonstrated that ensuring a balance between these directions of change will contribute to the creation of a sustainable and innovative industrial sector capable of responding to modern challenges and ensuring the sustainability of the development of the Ukrainian economy.

Novelty. The author proved that industries influence the efficiency of the use of resources in the national economy (raw materials, energy and labor), which is caused by the desire of enterprises to be guided by the principles of rationality in order to maximize profit; on the social environment by providing support to local communities in the development of social and economic initiatives. The effect of interdependence was revealed, according to which the economic, technological, social and environmental aspects of the activities of enterprises within a certain industry create the conditions for the success of each individual firm that belongs to it.

Practical value. Based on the analysis, it was determined that development in industry should be aimed at increasing efficiency, reducing costs, and increasing the flexibility of production systems. It also contributes to the implementation of the concepts of the industrial revolution (Industry 4.0) and the creation of modern, smart production environments.

Keywords: industrial enterprises, industries, development trends, classification of industrial enterprises, energy efficiency, sustainable development, innovative industrial sector.

Надійшла до редакції 23.11.23 р.